

КОРПОРАЦІЇ: ДЕФІНІЦІЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ

Кахович О.О.,
к.н.д.у., доцент*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

У статті досліджено дефініцію терміну «корпорація». Проаналізовано основні підходи іноземних та вітчизняних науковців до визначення корпорацій. Визначено основні ознаки корпорацій. Проведено аналіз регулювання діяльності корпорацій та визначено його принципи. Виокремлено основні недоліки корпоративного законодавства України. Визначено основні проблеми, усунення яких дозволить удосконалити базу корпоративного законодавства.

Ключові слова: корпорація, акціонерні товариства, господарські товариства, корпоративні права, принципи адміністративно-правового регулювання діяльності корпорацій.

Кахович Е.А. / КОРПОРАЦИИ: ДЕФИНИЦИЯ И РЕГУЛИРОВАНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ / Днепропетровский государственный университет внутренних дел, Украина

В статье исследована дефиниция термина «корпорация». Проанализированы основные подходы иностранных и отечественных ученых к определению корпораций. Определены основные признаки корпораций. Проведен анализ регулирования деятельности корпораций и определены его принципы. Выделены основные недостатки корпоративного законодательства Украины. Определены основные проблемы, устранение которых позволит усовершенствовать базу корпоративного законодательства.

Ключевые слова: корпорация, акционерные общества, хозяйственные общества, корпоративные права, принципы административно-правового регулирования деятельности корпораций.

Kakhovich E.A. / CORPORATIONS: DEFINITION AND ACTIVITY REGULATION / Dnepropetrovsk State University of Internal Affairs, Ukraine

Intensifying of competitive activity, complexity and uncertainty of environment define more effective forms of managing which allow to connect potentials of several or many subjects, to reduce risks, to reach effect of a synergy, give the chance for successful functioning. Functioning of such form of managing needs the effective and effective mechanism of administrative and legal regulation. However in Ukrainian scientific literature even there is no unity of thoughts concerning concept, signs and organizational and legal forms of corporations. Legislative definition of corporation is a subject of heated debates of scientists. In general the Ukrainian legal framework in the sphere of corporate law is the quite inconsistent. Domestic scientists go on about ambiguity and an illegibility of definitions, their nonagreement with standard in world practice.

A concept «corporation» is investigational in the article. The basic going of foreign and Ukrainian scientists is analyzed near determination of corporations. The basic signs of corporations are certain. The analysis of administration of corporation's activity is conducted and its principles are certain. The basic lacks of corporate legislation of Ukraine are selected. Basic problems the removal of that will allow to perfect the base of corporate legislation are certain.

Functioning of corporations is an echo of development of the market relations in Ukraine. Ambiguity of interpretation of a definition of term is caused by an origin of such form of housekeeping and consequences of its adaptation to the Ukrainian realities. Legal regulation of activity of corporations needs further scientific researches.

Key words: corporation, joint-stock companies, economic societies, corporate rights, principles of administrative and legal regulation of activity of corporations.

Ринкова економіка є сприятливим середовищем для розвитку процесів корпоратизації. Загострення конкурентної боротьби, складність та невизначеність зовнішнього середовища визначають більш ефективні форми господарювання, які дозволяють поєднати потенціали декількох або багатьох суб'єктів, зменшити ризики, досягти ефекту синергії, дають можливості для успішного функціонування. Функціонування такої форми господарювання потребує ефективного та дієвого механізму адміністративно-правового регулювання. Однак у вітчизняній науковій літературі навіть немає єдності думок щодо поняття, ознак та організаційно-правових форм корпорацій. Законодавче визначення корпорації є предметом гострих дискусій науковців. Взагалі українське правове поле у сфері корпоративного права є досить колізійним, суперечливим. Вітчизняні науковці твердять про неоднозначність та нечіткість визначень, неузгодженість їх із загальноприйнятими у світовій практиці.

Дослідженнями особливостей функціонування корпорацій, аналізом дефініції терміну «корпорація» займалися Ансофф І., Кашаніна Т., Спасибо-Фатеева І., Луць В. та інші дослідники.

Метою статті є дослідження дефініції терміну «корпорація» та аналіз регулювання діяльності корпорацій.

Корпорація (від англ. corporation, від пізньолат. corporatio – об'єднання, співтовариство) згідно з чинним законодавством України є однією із організаційно-правових форм об'єднань підприємств.

Дослідники дефініції терміну «корпорація» звертають увагу на його багатополарність. У найвужчому розумінні

корпорацією визнається акціонерне товариство, у більш широкому – корпорацією є окремі або усі організаційно-правові форми господарських товариств та корпоративних об'єднань [1, с. 205].

В правовій термінології держав англосаксонської правової системи поняття «корпорація» ототожнюють з поняттям «юридична особа».

Деякі дослідники розглядають корпорацію як юридичну особу, яка складається з однієї чи більше приватних або юридичних осіб, і є обов'язково відокремленою від власників. Іноземні науковці під корпораціями розуміють юридичних осіб, створених у результаті об'єднання капіталів, які називають компаніями або товариствами.

За визначенням Т.В. Кашаніної, корпорація – це організація, що визнана юридичною особою, в якій власність відділена від управління, що заснована на об'єднаному капіталі (добровільних внесках) для здійснення якоїсь корисної діяльності [2, с. 28]. Глусь С. зараховує до корпорацій акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю та товариства з додатковою відповідальністю, визнаючи корпорацію як організацію, управління якою здійснюється через складну централізовану систему органів; учасники якої здійснюють щодо неї інвестиційну діяльність з метою отримання дивідендів, і така участь порождає у них сукупність корпоративних прав [3].

Деякі з вітчизняних дослідників відносять до корпорацій акціонерні товариства та товариства з обмеженою відповідальністю. Інші вважають, що до юридичних осіб корпоративного типу належать усі організаційно-право-

ві види юридичних осіб, які створені з метою отримання прибутку та подальшого його розподілу між учасниками і в результаті створення яких у засновників виникає особливий вид майнових та особистих прав, який прийнято називати корпоративним правом. [4, с. 96]

Лукач І. аналізує поняття «корпорація» з декількох позицій. Перший підхід полягає у звуженому розумінні корпорації як господарської організації, статутний капітал якої поділено на частки.

Другий підхід полягає у тому, що корпораціями є виключно господарські товариства.

Третій підхід полягає у тому, що корпораціями є усі юридичні особи, оскільки організаційно-правова форма створення юридичної особи не впливатиме на факт існування корпоративного зв'язку, а лише визначатиме зміст корпоративних відносин.

Четвертий підхід полягає в тому, що до корпорацій відносяться лише підприємницькі юридичні особи.

П'ятий підхід полягає в розумінні корпорації юридичні особи, які засновані на об'єднанні капіталів або зусиль учасників.

Шостий підхід полягає в тому, що основною ознакою корпорацій є членство в юридичній особі.

Законодавець (ст. 120 Господарського кодексу України) визначає корпорацією як договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації. Тобто корпорація в цьому випадку розглядається як об'єднання підприємств. Проте очевидним є те, що її можуть представляти не тільки об'єднання підприємств, але й фізичних осіб. Саме такі корпорації, представлені, наприклад, господарськими товариствами.

Закріплене у ст. 120 Господарського кодексу (далі – ГК) поняття корпорації не є узгодженим з поняттям корпоративного підприємства, визначеним цим же Кодексом. Так, відповідно до ч. 5 ст. 63 ГК корпоративне підприємство утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства. Крім того, не узгоджується поняття корпорації та корпоративних прав, визначених ч. 1 ст. 167 ГК. Відповідно до зазначеної статті корпоративні права – це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Зазначене свідчить про неможливість виникнення таких прав у підприємств, які є учасниками корпорацій відповідно до статті 120 ГК. Дослідники колізій законодавства у галузі корпоративного права такі неузгодженості пов'язують з невизначеністю законодавця щодо перспективи розвитку корпоративного права і слабким теоретичним та практичним дослідженням даної галузі права [5, с. 59].

У якості основних ознак корпорацій можна визначити такі:

1. Корпорація є юридичною особою і володіє всіма ознаками юридичних осіб.
2. Корпорація є комерційною організацією з наявним загальним корпоративним інтересом.
3. Власність та управління відокремлені одне від одного.
4. Статутний капітал розділений на частини.
5. Наявність ієрархічної структури.

6. Складне корпоративне управління.

7. Наділення учасників корпоративними правами.

8. Наявність спільної мети.

Вітчизняні дослідники аналізують корпорації за наступними ознаками [4, с. 91]:

1. Корпорація є асоціацією, тобто організованим колективом, воля якого визначається груповими інтересами індивідів, які входять до його складу, і який організаційно та майново діє зовні як єдине ціле від свого власного імені.

2. Корпорація – це об'єднання не тільки людей, а й капіталів. Коло осіб, які надали свої капітали для організації діяльності корпорації, а також розмір їх капіталу (внеску, паю, акцій) може бути суворо визначений в будь-який момент існування корпорації. Учасники корпорації залишаються власниками вкладеного капіталу як вартості, а не як майна.

3. Корпорація – це об'єднання людей для виконання будь-якої соціально корисної діяльності.

4. Корпорація обов'язково має статус юридичної особи.

Корпорація є досить складним елементом господарського життя, що потребує ефективного та дієвого механізму регулювання.

В даний період розвитку корпоративне законодавство України формують такі основні джерела як Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Закон України «Про господарські товариства», Закон України «Про акціонерні товариства», Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців». Юристи-практики, що працюють у корпоративній сфері, нарікають на суперечливість та безсистемність чинного корпоративного законодавства, на складність аналізу чинних нормативних актів й визначення того, у якій частині вони діють, що, безсумнівно, викликає невизначеність у корпоративних відносинах.

У якості основних недоліків корпоративного законодавства України виокремлюють [6]:

– безсистемність розвитку, відсутність єдиної концепції формування корпоративного законодавства та загальної методології;

– штучний характер більшості правових приписів – невідповідність юридичної форми економічній сутності відносин, повне ігнорування фактичних потреб учасників корпоративних відносин та форм корпоративної поведінки, що склалися на практиці;

– застарілість багатьох вимог та приписів, невраховання сучасного досвіду правового регулювання, тенденцій глобального реформування корпоративного права, які тією чи іншою мірою знаходять прояв у більшості провідних держав світу;

– невмотивоване запозичення закордонного досвіду без чіткого розуміння мети регулювання та аналізу альтернативних моделей;

– низький рівень юридичної техніки (відсутність єдиної термінології, суперечливість норм, наявність великої кількості дублюючих одна одну норм, їхня декларативність);

– відсутність диференційованого підходу до визначення правового статусу товариств залежно від їх характеристик, надзвичайна імперативність законодавства.

Для удосконалення законодавчої корпоративної бази необхідно, насамперед, вирішити наступні проблеми:

- невідповідність та неузгодженість законодавчої бази та правозастосовної практики з європейськими стандартами;
- порушення балансу інтересів учасників корпоративних відносин, а саме: міноритаріїв, мажоритаріїв, кредиторів, працівників, та самого товариства;
- імперативність корпоративного законодавства;
- неповнота, безсистемність та «розкиданість» корпоративних норм по різних законодавчих та підзаконних правових актах.

Адміністративно-правове регулювання діяльності корпорацій має здійснюватися з урахуванням наступних принципів [7]:

- Принцип верховенства права, який передбачає утвердження такого правопорядку, який обмежує абсолютизм державної, передусім виконавчої, влади, ставить її під контроль суспільства, створюючи для цього відповідні правові механізми. Даний принцип має як фундаментальний характер, оскільки, є основою правової системи демократичного суспільства, і поширюється на всі правовідносини; так і прикладний характер, який полягає у виробленні та впровадженні практичних рекомендацій у діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб [8].

- Принцип законності у сфері корпоративної діяльності заснований на суворому дотриманні всіма учасниками цієї діяльності норм Конституції та законів України. Вимога законності однаково стосується діяльності вищих органів державної влади, інших державних органів, посадових осіб, корпорацій, громадян тощо.

- Принцип прозорості та належного розкриття інформації. Діяльність корпорації має забезпечувати своєчасне та точне розкриття інформації з усіх найважливіших питань, що стосуються її діяльності, зокрема результати фінансової діяльності компанії; структура володіння акціями; список членів ради та правління, тощо.

- Принцип відповідальності суб'єктів управління у сфері корпоративної діяльності. Посадові особи органів управління корпорацій несуть матеріальну відповідальність у вигляді відшкодування збитків, завданих корпорації внаслідок невиконання або неналежного виконання ними свого обов'язку діяти законно в інтересах корпорації. Відповідальність посадових осіб не можна визначати нормами лише однієї галузі права.

Функціонування корпорацій є відлунням розвитку ринкових відносин в Україні. Неоднозначність тлумачення дефініції терміну викликано походженням такої форми господарювання та наслідками її адаптації до українських реалій. Правове регулювання діяльності корпорацій потребує подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильчук І. П. Сутність та ознаки корпорацій : теоретичний аспект. / І. П. Васильчук // Наукові записки Національного університету «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ». Серія «Економіка». – № 23. – 2013.
2. Кашанина Т. В. Корпоративное право / Т. В. Кашанина. – М. : НОРМА–ИНФРА – М., 1999. – С. 139.
3. Глусь Н. С. Корпорації та корпоративне право : поняття, основні ознаки та особливості захисту / Н. С. Глусь. – К., 2000. – 18 с.
4. Корпоративне право України : підручник / В. В. Луць, В. А. Васильєва, О. Р. Кібенко, І. В. Спасиво-Фатєєва [та ін.] ; за заг. ред. В. В. Луця. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 384 с.
5. Прилуцький Р. Б. Про визначення поняття «корпорація» у правових системах України та США / Р. Б. Прилуцький, В. С. Шатіло // Юридична наука. – № 2. – 2013.
6. Офіційний сайт Всеукраїнської громадської організації «Асоціація правників України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uba.ua/documents/text/konsercia.doc>.
7. Нашинець-Наумова А. Принципи адміністративно-правового регулювання діяльності корпорацій в Україні / А. Нашинець-Наумова. – № 4. – 2012.
8. Шилінгов В. С. Верховенство права – основоположний принцип правової системи демократичного суспільства / В. С. Шилінгов // Часопис Київського університету права. – № 2. – 2009.